

Lesbrief Sassenheimse Geschiedenis

Bestemd voor de
Sassenheimse basisscholen

De geschiedenis van Sassenheim in Vogelvlucht

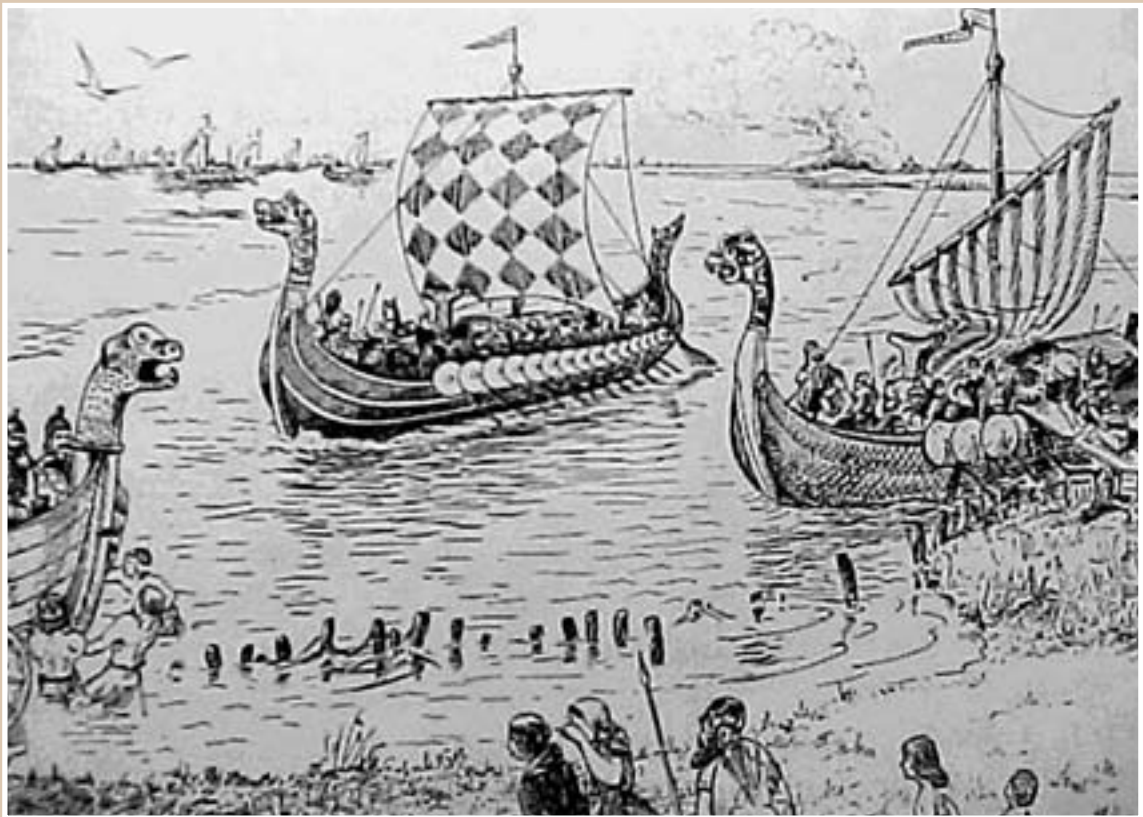
1. Van steentijd

(ca 5000 voor Chr.)

naar kerkebestuur

(ca 700)

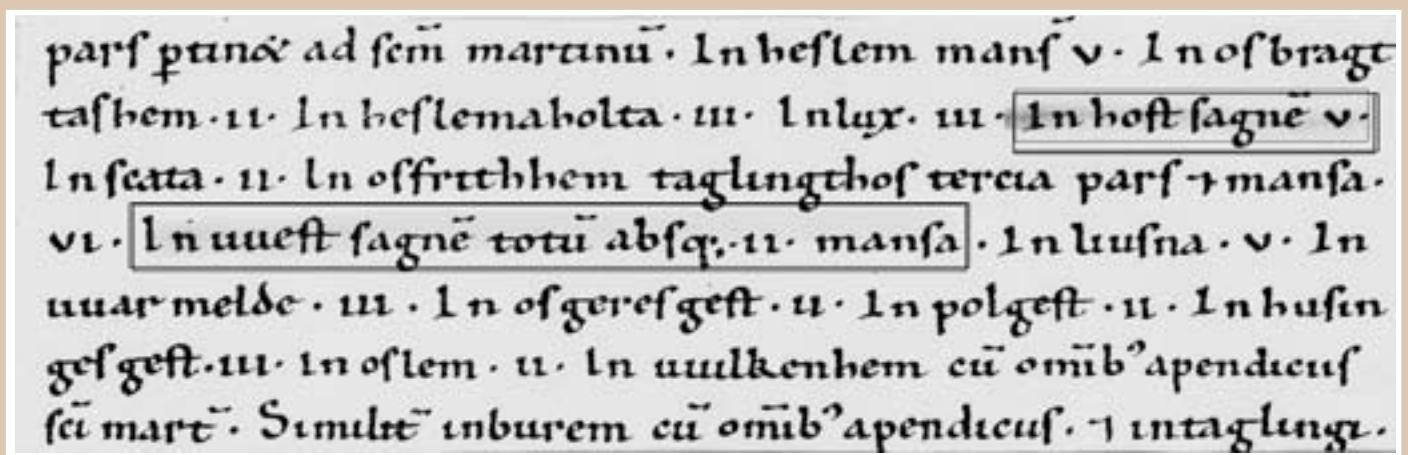
Ongeveer 4500 tot 5000 jaar geleden wierp de zee enorme zandbanken op, die we nu strandwallen noemen. Achter die strandwallen lag een uitgestrekt moerasgebied. Op één van deze strandwallen, die liep van Haarlem tot Oegstgeest, vonden mensen een woonplek. Ze gingen voor de veiligheid dicht bij elkaar wonen en zo ontstonden er piepkleine nederzettingen. De perioden waarin dit gebeurde worden achtereenvolgens de

Steentijd, de Bronstijd of de IJzertijd genoemd, naar het materiaal waarvan de gevonden gebruiksvoorwerpen waren gemaakt. Vlakbij de Sikkens Lakfabriek (AKZO Nobel) is een stenen sikkkel uit de Steentijd gevonden. Deze werd gebruikt voor het snijden van riet en moerasgras. De mensen leefden van de jacht, van akkerbouw en van veeteelt.

In het jaar 690 kwam Willibrord met 11 monniken bij Katwijk aan land. Hij werd in 658 in Engeland geboren en ging als jongeman in het Benedictijner klooster Ripon bij York wonen. Toen hij 20 jaar was ging hij studeren in de abdij van Rathmelsigi in Ierland. Zijn opdracht was de Friezen tot het christendom te bekeren. Onder de leiding van Willibrord werden 5 moederkerken gesticht, namelijk in Vlaardingen, Kerckwerve (Oegstgeest), Velzen, Petten en Heiloo. Vanuit Voorhout werd er in Sassenheim een kapelletje gesticht, dat halverwege de 10de eeuw tot een zelfstandige kerk was uitgegroeid.

Willibrord gaf zijn bezittingen aan de abdij van Echternach, die ook door hem was gesticht.

Door de invallen van de Noormannen kon deze abdij de controle over alle goederen en rechten niet goed uitvoeren. De Bisschop van Utrecht nam deze taak over, maar ook hij moest vluchten voor de Noormannen. Toen deze eindelijk verdreven waren, bleken de Hollandse Graven alle bezittingen ingepikt te hebben. Daarom maakte de Bisschop van Utrecht een lijst van alle goederen en rechten uit de tijd vóór de Noormannen, de zogenaamde Goederenlijst. Op deze lijst staat voor het eerst de naam van ons dorp, geschreven als Sagne. Dit is een verkorte schrijfwijze van Sagnhem. Later in de 10de eeuw werd de naam Saxnem, Zassenem of Sassem gebruikt en tegenwoordig is het dus Sassenheim.

2. Van kerkbestuur naar gravenbestuur

(ca 700-1500)

Na het vertrek van de Noormannen groeide ons dorp langzaam. Het houten kerkje werd vervangen door een tufstenen kerkje. Dit is de huidige dorpskerk tegenover de Hema.

Het dorp werd bestuurd door Schout (politie) en Schepenen (gemeenteraad). Op een kilometer afstand van ons dorp werd door een edelman in de 13de eeuw een ringmuur binnen een gracht gebouwd, die diende als vluchtplaats in gevaarlijke tijden voor hem en zijn horigen. Deze ronde waterburcht kreeg een halve eeuw later een woontoren. Daar woonde de Heer van Teylingen. De oprijlaan van het kasteel liep naar ons dorp, waar ook de belangrijke *Heerwech* (nu Hoofdstraat) naar het zuiden (Leiden en Den Haag) en naar het noorden (Haarlem) liep. We kennen dit slot als de ruïne van Teylingen. In ons dorp stonden in 1369 slechts 33 huizen met 133 inwoners, maar in 1477 stonden er al 63 huizen met 254 inwoners. Ongeveer honderdvijftig jaar later, in 1623, waren er nog maar 69 huizen met 276 inwoners. Dat kwam vooral door de pest, een zeer besmettelijke ziekte.

Aan de noordkant van het dorp bouwde de Heer van Alkemade een hofstede. Zijn wapenschild met de rode en gele schuine banen is door de gemeente Sassenheim als gemeentewapen overgenomen. Omstreeks 1300 bouwde een zoon van de Heer van Alkemade het kasteel Alkemade,

dat aan het eind van de tegenwoordige Wasbeekerlaan stond. De familie van Alkemade had in de dorpskerk een eigen grafkelder. In 1824 werd het kasteel - er waren toen al geen Van Alkemade's meer - afgebroken.

Langs de Heerwech (nu Hoofdstraat) werden vooral aan de oostzijde veel boerderijen gebouwd. De veengrond was daarvoor heel geschikt. In de 13de eeuw was er aan het eind van de Minnewech (de Menneweg) al een *eendekooij*. Die eendekooi is er nu nog.

Voor het drooghouden van de (ontgonnen) veengronden werden kleine watermolens gebouwd. Eén van de laatste watermolens was de Rode Molen die aan de watering bij de Oosthoutlaan stond. Deze brandde midden vorige eeuw af door blikseminslag. Ons sportcomplex de Roodemolen dankt haar naam aan deze molen.

3. Oorlog, landhuizen en buitenplaatsen

(ca. 1550 - 1850)

De Tachtigjarige Oorlog tegen de Spaanse overheersing brak uit. Tijdens het beleg van Leiden in 1573 door de Spaanse troepen werden het slot Teylingen en de dorpskerk behoorlijk vernield. Het kerkje werd na de oorlog hersteld en vergroot met de stenen van het vernielde slot Teylingen. In 1648 werd de Vrede van Munster gesloten.

De koophandel bloeide en bracht ons land tot grote welvaart. Rijke kooplieden uit de stad lieten op het platteland hun buitenplaatsen en landhuizen bouwen. In de winter woonden ze in de stad en in de zomer op hun buitenplaatsen. Er zijn een aantal belangrijke buitenplaatsen langs de Heerwech (onze Hoofdstraat) gebouwd, zoals Huijs

Clinckenberg, het Huijs Ter Weegen en nog een aantal anderen. In het noorden van het dorp lag de buitenplaats Ter Leede, gebouwd op de fundamenteën van het gelijknamige 14de eeuwse kasteel. Bij de meeste buitenplaatsen stond ook een boerderij.

Midden in het dorp werd rond 1790 door de koopmansfamilie Charbon het landhuis Rusthoff gebouwd met een prachtig park, aangelegd in Engelse landschapstijl. Het landhuis is verdwenen maar het mooie wandelpark hebben wij gelukkig nog.

4. Van een korenmolens en de bloembollen- handel (ca. 1850 - 1945)

In Sassenheim moet volgens oude boeken omstreeks 1669 een korenmolen hebben gestaan. Korenmolens waren al sinds de Middeleeuwen in bedrijf voor het malen van graan om brood te kunnen bakken. In 1868 kocht C.J. Speelman de korenmolen De Nijverheid, die bij de Zandsloot stond. In datzelfde jaar brandde de molen af door blikseminslag. De korenmolen werd herbouwd, maar de molenaar verdiende niet veel meer door de komst van de industrie. Daarom ging de molenaar over tot de bloembollenteelt, die de mensen in de hele streek en ook in Sassenheim veel werk gaf. Jan Adam Charbon van het landhuis Rusthoff en Schelto baron van Heemstra van Huis Ter Leede hebben veel gedaan om de bloembollenteelt te stimuleren.

Zo kwamen er veel bloembollenkwekers, die in Sassenheim hun bollenschuren en hun mooie huizen lieten bouwen. Vooral langs de Hoofdstraat werd een groot aantal zogenaamde bollen-villa's gebouwd.

Reizen deed men in die tijd met de trekschuit of met de postkoets. De route van Rotterdam naar Haarlem en Amsterdam liep - met de postkoets - via Leiden, Oegstgeest en Sassenheim. Bij de boerderij Duivenvlugt aan de Leidse Vaart (de boerderij staat er nog steeds) werden de paarden gewisseld. Omstreeks 1850 kwam er een stoomtram, die reed van Haarlem naar Leiden en weer terug. De stoomtram verdween in 1933 en een elektrische tram kwam er voor in de plaats.

De bevolking van ons dorp groeide en de mensen moesten woonruimte hebben. Voor die mensen werd onder andere de Oranjewijk, die tussen de Zandsloot en de Julianalaan ligt, gebouwd. Later werden er nog meer wijken gebouwd.

De Ned. Hervormde kerk (dorpskerk) staat al eeuwen midden in Sassenheim. In 1870 werd de R.K. St. Pancratiuskerk aan de Hoofdstraat gebouwd. In 1912 werd de Gereformeerde Kerk aan de Julianalaan gebouwd. De Christelijke Gereformeerde Kerk aan de Kerklaan en het kerkje van de Nederlandse Protestanten Bond aan de Julianalaan werden in 1927 gebouwd. Ook werden er veel verenigingen opgericht zoals muziekverenigingen (Adest Musica en Crescendo), zangverenigingen, toneelverenigingen, voetbalverenigingen (Ter Leede en Teylingen).

5. Sassenheim

groei

(1945 - heden)

Sassenheim was tot de Tweede Wereldoorlog eigenlijk nog een agrarisch dorp.

Omstreeks 1903 werd de Raiffeisenbank (Boerenleenbank) in Sassenheim gevestigd aan de Hoofdstraat (in het pand waarin nu boekhandel Wagner zit). Na de oorlog verhuisde de bank, die nu Rabobank heet, naar een nieuw pand aan de J.P. Gouverneurlaan. Langzamerhand kwam er wat industrie in Sassenheim, zoals de Sikkens Lakfabriek, de vleesfabriek van Malmberg en de DKW autofabriek aan de Warmonderdam.

De elektrische tram werd in 1949 vervangen door de busdienst Haarlem-Leiden. Het dorpscentrum veranderde drastisch. Er werden nieuwbouwcomplexen aan de Hoofdstraat en aan de Oude Haven gebouwd. Daarmee veranderde ook het karakter van Sassenheims oudste plein, de Oude Haven.

Halverwege de Teylingerlaan wordt ook een nieuwe woonwijk gebouwd, OverTeylingen. De grote bloembollenschuur van Papendrecht-van der Voet, gebouwd in 1930, is al omgebouwd tot het appartementencomplex Monte Carlo.

Tenslotte werd ten noorden van de Kerklaan met de bouw van het Centrumplan begonnen. Dat is nu nog in volle gang.

Er zijn verschillende industrieterreinen gebouwd, zoals Jagtlust, de Industriekade en Sassenheim-Zuid. Het oude openluchtzwembad aan de Van Alkemadelaan werd gesloten en is onderdeel geworden van het Sport en Recreatie-complex Wasbeek. Het vroegere gezondheidscentrum aan de Narcissenlaan is het verenigingsgebouw de Ankerplaats geworden.

De voormalige De Visserschool aan de Parklaan is het verenigingsgebouw 't Onderdak geworden.

Het oude verzorgingshuis St. Bernardus werd afgebroken en weer opgebouwd tot een groot en modern verzorgingscomplex. Het woonzorgcentrum De Schutse werd aan de Teylingerlaan gebouwd en wordt binnenkort verbouwd tot een groot woonzorgcomplex. Er kwamen ook wooncomplexen voor 55-plussers aan de St. Antoniuslaan en aan de Westerstraat.

Door de bevolkingsgroei moesten er ook scholen voor vmbo, havo en vwo komen. Hiervoor werd de scholengemeenschap het Rijnlands Lyceum Sassenheim gebouwd aan de Van Alkemadelaan. In 2007 zal een forse uitbreiding van dit complex worden gerealiseerd.

6. Ons dorpsbestuur

In de 18de en 19de eeuw vergaderden Schout en Schepenen in het Regthuis, een lokaliteit naast Hotel Het Bruine Paard (afgebroken in 1979), recht tegenover de Kerklaan. Daarna werd in 1871 een Raadhuis gebouwd aan de Hoofdstraat, een pand waar nu Herenmode Melman in zit. Vervolgens werd in 1929 een nieuw gemeentehuis gebouwd op de hoek van de Wilhelminalaan. Daarin is in 1997 het Sikkens Schildersmuseum gevestigd. En tenslotte werd, ook in 1997 het tegenwoordige gemeentekantoor aan de Wilhelminalaan gebouwd.

Na de fusie op 1 januari 2006 van Sassenheim, Voorhout en Warmond tot de gemeente Teylingen, is in het Sassenheimse gemeentehuis het dienstencentrum van de nieuwe gemeente Teylingen gevestigd.

7. Sassenheim zal altijd blijven

Sassenheim zal als dorp onder die naam blijven bestaan. Het is belangrijk om het eigen karakter van het dorp en de geschiedenis van het dorp te bewaren.

Eens was Sassenheim één van de belangrijkste bloembollendorpen in de Bollenstreek. Nu is het een dorp met veel industrie en handel, maar wel een dorp met een bruisend dorpsleven.

De modernisering en de ontwikkelingen van het dorpscentrum hebben aan het vroegere karakter van het dorp behoorlijk geknaagd. Toch is er nog veel van het oude uiterlijk bewaard gebleven: de eeuwenoude Dorpskerk, de oude Heerwech, het park Rusthoff en de romp van Molen de Speelman zijn er nog. Ook de monumentale villa's, kerken en andere beeldbepalende gebouwen staan er nog. Voor het bewaren van dat historische karakter heeft de Gemeenteraad van Sassenheim in 1996 een Gemeentelijke Monumentenlijst, een lijst van Beeldbepalende Panden en een monumentenverordening opgesteld.

Deze constructie is door de gemeente Teylingen overgenomen.

In 2007 zal ook in Voorhout en Warmond een zelfde aanpak worden gerealiseerd met als adviescollege een gemeentelijke monumentencommissie.

8. Bollenstreek

In ons land groeien oorspronkelijk niet veel bloembollen. En zeker onze bekendste Nederlandse bloem, de tulp, komt hier niet voor. De tulp groeit in Turkije. De Nederlander Carolus Clusius krijgt een paar tulpenbollen en neemt ze mee naar de tuin van de universiteit in Leiden. Clusius is daar hoogleraar. Clusius krijgt de tulpenbollen, omdat hij heel veel onderzoek naar bloemen en kruiden doet. In het begin zijn er maar weinig tulpen en dus zijn ze heel duur.

Rond de belangrijkste steden hebben de rijke mensen uit de 17de en 18de eeuw mooi huizen en tuinen. Ze willen opscheppen met hun mooie tuinen en dus ook met de dure tulpen. Rond 1634 willen steeds meer rijke mensen tulpenbollen kopen. Er begint dan een dwaze handel in tulpenbollen. Niet alleen bollenliefhebbers zijn bezig met bollenkweken en met de bollenhandel. Ook allerlei mensen die niets van bollen weten, maar alleen snel rijk willen worden, storten zich in de bollen. Dit wordt de

tulpomanie of tulpenwoede genoemd. Men verkoopt een bol, die men niet eens bezit, aan een ander die hem weer door wil verkopen en die eigenlijk geen geld heeft.

Je noemt deze handel wel windhandel. Voor één bol worden krankzinnige bedragen betaald, soms wel 2200 euro! Vaak krijgen de kopers alleen een stuk papier waarop staat dat ze de eigenaar zijn van een bol. De bollen zien ze meestal niet eens. Soms bestaat die bol ook helemaal niet! Na een paar jaar, begin 1637, stopt deze dwaze windhandel. Er komen strenge regels voor de handel. Er zijn mensen heel rijk geworden, maar anderen zijn failliet! Maar de belangstelling voor bollen is groot geworden.

In de 19de eeuw gaat men steeds meer bollen kweken. Daardoor worden de bollen goedkoper. En omdat gewone mensen ook steeds meer gaan verdienen, worden er steeds meer bollen verkocht.

Vanaf die tijd heeft de bollenhandel zich verder uitgebreid. Ook in Sassenheim komt er steeds meer bollengrond. Boeren die eerst bezig waren met groente of aardbeien, stappen over op bloembollen.

Het land moet soms eerst geschikt gemaakt worden voor de bollenteelt. Er moet hier en daar zand worden afgegraven, omdat de grond te hoog ligt.

9. Tot slot

Voor het bewaren van de Sassenheimse historische erfenis zorgt met name de Stichting Oud Sassenheim, die een grote verzameling foto's en allerlei andere historische documenten heeft opgebouwd die nog steeds -en in toenemende mate!- wordt aangevuld. Deze collectie wordt bewaard in het archief van het dienstencentrum te Sassenheim. Ook die stichting moet en zal blijven om het in stand houden en bewaren van ons erfgoed, onze identiteit.

Colofon

Uitgave: Stichting Oud Sassenheim © 2007
Tekst/foto's: Bestuur Oud Sassenheim
Vormgeving: EmMa Design Voorhout
Druk: Druno & Dekker Noordwijkerhout

Rabobank

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij het Rabobank Teylingen Fonds

